

Торайғыров университетінің
ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайғыров университета

Торайғыров университетінің ХАБАРШЫСЫ

Экономикалық сериясы
1997 жылдан бастап шығады

ВЕСТНИК

Торайғыров университета

Экономическая серия
Издается с 1997 года

ISSN 2710-3552

№ 4 (2024)

Павлодар

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайгыров университета

Экономическая серия
выходит 4 раза в год

СВИДЕТЕЛЬСТВО

о постановке на переучет периодического печатного издания,
информационного агентства и сетевого издания
№ KZ93VPY00029686

выдано
Министерством информации и коммуникаций
Республики Казахстан

Тематическая направленность
публикация материалов в области экономики, управления,
финансов, бухгалтерского учета и аудита

Подписной индекс – 76133

<https://doi.org/10.48081/HMTV4251>

Бас редакторы – главный редактор
Давиденко Л. М.
доктор PhD

Заместитель главного редактора
Ответственный секретарь

Гребнев Л. С., *д.э.н., профессор*
Шеримова Н. М., *магистр*

Редакция алқасы – Редакционная коллегия

Шмарловская Г. А.,	<i>д.э.н., профессор (Беларусь);</i>
Кунязов Е. К.,	<i>доктор PhD, доцент;</i>
Алмаз Толымбек,	<i>доктор PhD, профессор (США);</i>
Мукина Г. С.,	<i>доктор PhD, ассоц. профессор, доцент;</i>
Алтайбаева Ж. К.,	<i>к.э.н.</i>
Мусина А. Ж.,	<i>к.э.н., ассоц. профессор, доцент;</i>
Титков А. А.,	<i>к.э.н., доцент;</i>
Омарова А. Р.	<i>технический редактор.</i>

За достоверность материалов и рекламы ответственность несут авторы и рекламодатели
Редакция оставляет за собой право на отклонение материалов
При использовании материалов журнала ссылка на «Вестник Торайгыров университета» обязательна

© Торайгыров университет

<https://doi.org/10.48081/UDOG5321>

***С. В. Беспалый¹, Ю. Ю. Колесников², Л. И. Кашук³,
А. А. Капцов⁴**

^{1,2}Торайғыров университеті, Қазақстан Республикасы, Павлодар қ.

^{3,4}Инновациялық Еуразия университеті,

Қазақстан Республикасы, Павлодар қ.

¹ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7462-5340>

²ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-2900-4390>

³ORCID: <https://orsid.org/0000-0002-8754-3184>

⁴ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2136-7157>

*e-mail: sergeybesp@mail.ru

ТҰРАҚТЫ ДАМУ МАҚСАТТАРЫН ІСКЕ АСЫРУ ҮШІН УНИВЕРСИТЕТТЕРДІ БАСҚАРУ: ӘЛЕМДІК ҮРДІСТЕР

Университеттегі басқару оқытуда, зерттеулерде және жобаларда тұрақты даму бастамаларын (УР) іске асырудың негізгі құрамдас бөлігі болып табылады. Бұл мақалада университеттегі ТДМ-мен байланысты процестерді басқарудың рөліне қарамастан, тұрақты даму мақсаттарын жүзеге асыру үшін университеттерді басқару процестерін зерттеу ұсынылған, тек бірнеше зерттеулер бұл қатынастарды жоғары білім беруде жан-жақты зерттеген. Білімдегі бұл олқылықтың орнын толтыру үшін мақалада университеттерде ТДМ басқару мен іске асыру арасындағы байланыс бағаланады. Бұл зерттеудің әдіснамасы библиометриялық талдау болады, онда тақырып бойынша әдебиеттер талданады, сонымен қатар шетелдік университеттердің жағдайлық зерттеулерін қарастырады. Қазақстан жағдайында бейімделуі мүмкін шетелдік жоғары оқу орындарының табысты тәжірибесінің мысалдары талқыланады. Бұл қос тәсіл әдістемесі қазіргі жағдайда тиімді басқару университеттердің ТДМ қабылдауына және оларды өз қызметінде жүзеге асыруға қалай әсер ететінін анықтады. The зерттеу университеттерге басқаруға тиісті назар аудара отырып, ТДМ-ны жүзеге асыруға көмектесетін ұсыныстар бар. Тұжырымдалған ұсынымдар институционалдық өзгерістер қажеттілігін, тұрақты

дамуда бағытталған білім беру бағдарламаларын кеңейтуді және жоғары оқу орындары мен мүдделі тараптар арасындағы әріптестікті күшейтуді қамтиды.

Кілтті сөздер: басқару, университеттер, жоғары оқу орындары, тұрақты даму мақсаттары, университет басшылығы.

Кіріспе

Жоғары оқу орындарын басқару құрылымдар мен университет қауымдастығын және оның мүдделі тараптарын қозғайтын мәселелер бойынша шешім қабылдау рәсімдерін қамтиды. Университеттерді тиімді басқарудың орталық элементі олардың миссиясы мен қызметін әр мекеменің тұрақты дамуының тиісті мақсаттарымен стратегиялық түрде келісу арқылы тұрақтылыққа қол жеткізу болып табылады. Тиімді басқару құрылымы өз міндеттерін атқару және жоғары оқу орындарының миссиялары мен тұрақты дамуға қол жеткізудің көзқарасына сәйкес тұтастықты қамтамасыз ету үшін жеткілікті дербестігі бар функционалды басшылықтан тұрады. Басқару да педагогика, зерттеулер және ақпараттық-ағартушылық қызметтің көмегімен университеттің тұрақтылығын қамтамасыз ете отырып, басқарудың бүкіл құрылымында маңызды рөл атқарады. Тұрақтылықты қамтамасыз етудегі басқарудың рөлі университеттің тұрақтылық жоспарлары мен модельдерін таңдау кезінде шешуші болып табылады, мысалы оларды жанды зертхана ретінде пайдалану және университеттерді аймақтық, әлеуметтік, экологиялық және экономикалық тұрақтылық желісіне қосу [1, 45-6.; 2, 14105-6.; 3, 613-6.]. Тұрақты дамуды жоспарлаудағы және бастамаларды жүзеге асырудағы басқарудың жетістігі көбінесе стратегиялық жоспарлау, басшылықтың бейілділігі, сенімді қолдау, тұрақты даму мәдениеті, тиімді коммуникация және кері байланыс механизмдері секілді факторларға байланысты.

Университеттердің ұсынатыны және ТД үшін серіктестік қарым-қатынас құруды қосқанда, барлық 17 ТДМ-ға қосатыны бар. Университеттегі басқару жүйесінің құрылымын өзгерту тұрақты дамудың нақты көзқарасын, тиісті жоғары оқу орны үшін саясат пен стратегиялық жоспарды, сондай-ақ зерттеу бағыттарын, ақпараттық-ағартушылық жұмыстарын және стейкхолдерлермен серіктестік жасауды қамтуы қажет. Зерттеулердің көпшілігі университет басшылығының университет аумағында бастамашылық етілуі және жүзеге асырылуы тиіс қызмет басымдықтарын анықтайтынын көрсетеді [4, 264-284-66.; 5, 7299-6.]. Сонымен бірге, жоғары оқу орындарының басшылары университеттің кең ауқымды іс-шараларды тұрақты қолдауға бастамашылық жасау және ілгерілетуде және олардың табыстылығын қамтамасыз етуде шешуші рөл атқарады. Университеттер университет аумағындағы, сондай-

ақ одан тыс аймақтардағы тұрақты дамуды қосқанда, түрлі тақырыптар бойынша жаңашылдық қызметке қатыса алады [6, 640-б.].

Жоғары білім беру саласындағы әкімшілер тұрақтылықты зерттеу және қоршаған қауымдастықтарға енгізуге көмектесу үшін ұжымдық әрекеттермен бағдарламаларды және бастамаларды құруда бірлесіп қызмет істей алады. Оқытуды қолдаумен қатар, жоғары оқу орындарының басшылығы университеттердегі ғылыми зерттеулерді қолдап, ғылыми және технологиялық дамудың катализаторы болуы керек [1, 45-б.; 2, 14105-б.; 3, 613-б.].

Жоғары оқу орындарында ТДМ-ға қол жеткізудегі басқарудың маңыздылығына қарамастан, кейбір мекемелер басқарудың ресми құрылымынсыз тұрақты даму аясындағы бастамаларды іске асырады. Жоғары оқу орындарында тұрақты дамуды тиімді ілгерілету басқарудың сенімді құрылымының көмегімен үйлестіруді талап етеді [7, 13-б.; 8, 217-б.]. Жоғары оқу орындарында тұрақты даму жөніндегі күш-жігер көбінесе тұрақты даму тұжырымдамаларын әзірлеуге және ресми құрылымсыз кейбір бастамаларды жүзеге асыруға немесе бүкіл университеттің «экожүйесінің» барлық функционалдық бөлімшелерінде тұрақты дамуды орталықтандыруға жиі бағытталған.

Білімдегі осы кемшіл тұстарды толықтыру үшін аталмыш зерттеу библиометриялық талдау және тақырыптық зерттеулердің біріктірілген тәсілін қолдана отырып, университеттерде ТДМ басқару мен жүзеге асырудағы байланысқа баға береді. Бұл басқару мәселелерінің жоғары оқу орындарының ТДМ-ды қалай қабылдайтынына және іске асыратынына әсер ету дәрежесін анықтауға септігін тигізеді. Зерттеуде басқаруға болжалды назар аударып, жоғары оқу орындарына ТДМ-ды жүзеге асыруға көмек көрсететін ұсынымдар бар.

Материалдар мен әдістері

Бұл зерттеу жоғары оқу орындарында ТДМ басқару және жүзеге асыру арасындағы байланыстарды толықтай түсінуді қамтамасыз ету үшін библиометриялық бағалау әдістері мен тақырыптық зерттеулердің үйлесіміне негізделген. Библиометриялық талдауды толықтыратын тақырыптық зерттеулер беделі жақсы университеттердің бұл мәселені басқаруда, саясат және тәжірибеде қалай шешетінін жақсырақ түсінуге мүмкіндік береді.

Жарияланымды жинау және шолуда қолданылатын библиометриялық талдау іздеу жолына негізделген. 2024 жылғы 7 мамырдағы жай-күй бойынша іздеу жолы 423 жарияланымды берді. Библиометриялық баға беру үшін VOSviewer бағдарламалық жасақтамасы таңдалды, оның негізгі қызметі библиометриялық желіні құру және көзбен шолу болып табылады. Деректерге түсінік беру және жалпылау үшін қолданылатын әдіс шығыс

деректерді білдіретін желілік графтың бірлескен пайда болуына талдау жүргізу арқылы іске асырылды, ал тораптың диаметрі терминнің пайда болу жиілігін білдіреді. Бұл терминнің басқа терминге жақындығы олардың бір-бірімен байланысты болатынын және осылайша олардың бірлесіп пайда болу жиілігіне байланысты бір тақырыптық кластерге жататынын көрсетеді.

Сонында, әдебиетке терең талдау жүргізу арқылы және анықталған 423 жарияланымның ішінен жоғары оқу орындарында ТДМ жүзеге асырудағы рөлін тереңірек ұғынуды қамтамасыз ету үшін таңдалған алты тақырыптық зерттеу талқыланды. Сонымен қатар, бұл зерттеуде түрлі елдердің 10 іріктемесінен қандай университеттердің тұрақты даму стратегиясы немесе тұрақты даму саласындағы іс-қимыл жоспары, сондай-ақ құзыреті тұрақты дамуды қамтитын жоғары басшылық мүшесінің бар-жоғын анықтау әрекетін жасау талпынысы болды.

Нәтижелері және талқылау

Университеттер әлеуметтік өзгерістерде және тұрақты дамуды ілгерілетуде шешуші рөлді атқара отырып, білім беру, зерттеулер мен инновациялар саласындағы көшбасшылар болып табылады. Бұл маңызды рөлді Тұрақты даму мүдделері үшін білім беру саласының онжылдығы секілді жақын арадағы күш-жігерден байқауға болады. ТДМ және оның міндеттері университеттерді қосқанда, барлық мемлекеттік және жекеменшік ұйымдарда жүзеге асыруды қажет ететін экономикалық, әлеуметтік және экологиялық мәселелердің күрделі спектрін қамтиды.

Жоғары білім беру саласында ТДМ-ды жүзеге асыруда басқарудың атқаратын рөлі.

1-сурет ТДМ-ды жүзеге асыру кезінде университеттерді басқаруды зерттеуде зерттеушілер анықтаған негізгі тұжырымдамалардың жиынтығын көрсетеді, оған VOSviewer бағдарламалық жасақтамасының көмегімен орындалған сәйкестікке талдаудың арқасында қол жеткізілді. Шығыс деректер төрт кластерден тұратын желілік графты құрды, олар басқару процестері мен саясат секілді басқаруды зерттеудің негізгі бағыттарын [9, 500-б.], университеттердің басқарудан туындайтын аспектілердің бірі болып табылатын «жасыл» университет операцияларын жүзеге асыру үшін ішкі ресурстарды шоғырландыруын, сабақ беру және оқыту, зерттеулер және қоғамға қызмет көрсету секілді білім беру жүйелеріне тұрақтылықты енгізетінін, сондай-ақ БҰҰ-дың 2030 жылғы кезеңге дейінгі тұрақты даму саласындағы Күн тәртібіне қалайша үлес қосатынын көрсетеді [5, 7299-б.]. Білім беру жүйесімен тұрақтылықты біріктіруге қатысты басқару процестері мен мәселелеріне көбірек көңіл бөлінетіндігін талдау көрсетіп отыр.

Көк түсті кластер басқару тұжырымдамасымен тығыз байланысты, осыған сәйкес жоғары оқу орындары тәжірибе және ішкі ұйымдастыру арқылы тұрақты дамудың өзгеру процесіне қарай бет алады. Осылайша, аталған кластер мына терминдерді қамтиды: басқару, өзгеру, өсу, жүйелер, болашақ, технологиялар, бизнес-модель және әлеуметтік инновациялар. Бұл құрылым әдебиетте кеңінен танымал, онда жоғары оқу орындарындағы басқару процестерінің тұрақты дамуға ауысу жолында септігін тигізуі немесе бөгет жасауы мүмкін қозғаушы күштер мен кедергілер зерттеледі [10, 563-6.]. Тұрақты дамуға көбірек бағытталған университеттердегі түрлену Санчес пен басқалары [11, 45-6.] университеттердегі тұрақты дамудың жаңғыруы мен бірігуіне ықпал ету мүмкіндігі ретінде қарастыратын инновациялық процестермен байланысты. Роф сипаттағандай [12, 4980-6.], осындай серпінді ортаға байланысты университеттердің бизнес-модельдерін өзгертуге қатысты қосымша пікірталас тұрақты даму және жауапты басқаруға арналған инновациялар призмасы арқылы зерттеулердің жаңа саласы болып көрінеді [13, 6-6.].

Сары түсті кластер өз кезегінде саясат, көрсеткіштер, шеңберлер, мәселелер, кедергілер және институттар секілді терминдерді қарастырады.

Осы кластердің басқаларымен салыстырғанда, терминдердің саны бойынша ең кіші екендігіне қарамастан, ол саяси шеңберлердің, есеп берушілік пен мониторинг жүйелерінің көмегімен жоғары оқу орындарының университет қызметінде, не болмаса стратегияларда тұрақтылықты қамтамасыз етудегі басқарушылық рөлі жайлы түсінік береді. Көк түсті кластер өзгеру және инновациялық процестермен байланысты болса да, сары түсті кластер университеттер жоғары оқу орындарында ТДМ-ды басқаруға ықпал етуі мүмкін көрсеткіштерді, институционалдық шеңберлерді және бағалау жөніндегі бастамаларды енгізу кезінде қиындықтар мен кедергілерге тап болу-болмайтындығын қарастырады [9, 500-6.; 11, 45-6.]. Бұл кластер, атап айтқанда, университеттерде ТДМ-ға бағытталған бағдарламаларды өзектендіруге және ТМД-ды университет қызметімен біріктірудегі алға басуды қадағалауға арналған институционалдық реформалар мен бағалау/мониторинг жүргізу жүйелерінің маңыздылығын баса көрсетеді.

Қызыл түсті кластер басқарудың университеттердегі ТДБ-ға қалайша ықпал ететіндігін көрсетеді. Ол инновациялар, құзыреттер, оқу бағдарламасы, студенттер, білім және ТДБ секілді құрылымдарды қамтиды. Осы кластердің оң жақ бұрышындағы «мінез-құлық» терминінің орталықта орналасуы университеттерде ТДМ күн тәртібін біріктіру бағытында трансформациялық өзгерістерге қол жеткізу үшін алуан түрлі мүдделі тараптардың мінез-құлқындағы өзгерістердің маңыздылығының дәлелі болып табылады. Университет басшыларының еркі және бейілділігі болса

ғана мұндай өзгерістерге ықпал етуге болады. Олар оқу бағдарламаларын реформалау мен құзыреттілікті арттыруға күш салуы керек.

Соңында, жасыл түсті кластер университеттердің жағымсыз және жағымды сыртқы әсерлеріне, әсіресе олардың климаттың өзгеруі, энергетика және азық-түлік қауіпсіздігі секілді тұрақтылықтың экологиялық аспектілеріне әсер етуіне баса назар аудара отырып, университеттердің ТДМ-ға қол жеткізудегі рөлі туралы пікірталас туғызады. Ол сондай-ақ университеттердің өз қызметтері мен басқару жүйелерінің жұмысын олардың әсерін азайту немесе тәжірибесі мен қызметін Тұрақты даму аясындағы күн тәртібіне, құқықтық нормаларға және «жасылға ауысу» сияқты бастамаларға бейімдеу үшін қалайша ұйымдастыратынын қарастырады. Осы кластердегі терминдер мен басқа терминдер арасындағы тығыз байланыстар, мысалы өзгеру және саясат, жоғары оқу орындарының жанды зертхана және инновациялық экожүйелер бола тұра, тұрақты даму және климаттың өзгеру мәселелерін шешуге бағытталған іс-әрекеттерін басқара алатындығын көрсетеді. Сонымен қатар, олар ТДМ-ға қол жеткізу үшін тұрақты даму саласындағы бастамаларды кеңейтуге үлгі бола отырып, жол ашуы мүмкін, 1-сурет.

Сурет 1 – Жоғары білім беру саласындағы Тұрақты даму мақсаттарын жүзеге асыру кезінде университеттерді басқарудың негізгі тұжырымдамалары

Университеттерде ТДМ-ды жүзеге асыру кезінде тиімді басқару практикасының тақырыптық зерттеулері. Университеттер арасында ТДМ-ды жүзеге асырудағы басқарушылық рөлдің легитимділігін арттыру үшін әдебиетті шолудан алынған алты тақырыптық зерттеуге, сондай-ақ 1-суретте көрсетілген төрт тұжырымдамалық кластерге талдау жасалды. Талқылау үшін таңдалған университеттер тұрақты дамуды басқарумен және тұрақты дамуды жүйелі түрде қамтамасыз етудегі көшбасшылық беделімен тек білім беру және зерттеу тәжірибесінде ғана емес, сонымен қатар өз қызметтерінің қызметінде де белгілі [11, 45-б.]. Көк түсті кластер университеттер «жасыл» экономикаға ауысу үшін қабылдайтын түрленімді және инновациялық процестерге назар аударады.

Келтірілген тақырыптық зерттеулердің тағы бір айрықша аспектісі басқарудың формалды тетіктерінің, сондай-ақ қоршаған ортаны басқару стандарттары мен құралдарының болу дәрежесі. Осы құралдардың үлгілеріне Стандарттау жөніндегі халықаралық ұйым (ISO) 14,001; Еңбекті қорғау және еңбек қауіпсіздігінің техникасы менеджментін стандарттау жөніндегі халықаралық ұйым – ISO 45001; және ЕО экологиялық менеджмент және аудит схемасы жатады. Бұл басқару жүйелері университеттердегі тұрақты даму мәселелерін шешуге арналған саясат, басқару құрылымдар және көрсеткіштер жиынтығына қатысты болғандықтан, сары түсті кластермен байланысты.

Жоғары білім беру саласында ТДМ-ды жүзеге асыру кезіндегі тәжірибені бұдан әрі талқылау үшін QS World University Rankings 2023 рейтингінде бірінші орындарды иеленген 10 жоғары оқу орындарының деректері зерттелді, бұл ретте әкімшілікте тұрақты дамуға жауапты адамның болуынан басқа, тұрақты даму саласындағы іс-қимылдар стратегиясы бар. QS World University Rankings 2023 рейтингінде бірінші орындарды иеленген 10 жоғары оқу орындарының ішінен 100 %-нда осы тақырыпқа тікелей қатысы бар іс-қимылдар жоспары мен стратегиялары бар. Сонымен бірге, тұрақты дамуға жауапты кем дегенде бір әкімші бар. Осылайша, 10 жетекші жоғары оқу орындарының іс-қимылдар стратегиясы, сондай-ақ тұрақты даму мәселелерімен айналысатын жоғары басшылығы бар. Талдау жүргізілген жоғары оқу орындарының көпшілігінде әдетте «жасыл офис» немесе «тұрақты даму офисі» деп аталатын, тұрақты дамуға жауап беретін бөлім бар. Дегенмен, рейтингтегі жақсы орындарға қарамастан, кейбір университеттерге іс-қимыл жоспарлары және тұрақты дамуға жауапты әкімшілер әлі де қажет. Мәселен, Колумбия университетінде (АҚШ) және Джонс Хопкинс университетінде (АҚШ) тұрақты дамуға қатысты іс-қимыл жоспарлары бар. Алайда, жоғары басшылықта осыған жауапты адам жоқ. Өз кезегінде, Гонконг университетінде (Қытай), Токио университетінде

(Жапония), Сеул ұлттық университетінде (Оңтүстік Корея) біреуі де, екіншісі де жоқ.

Қаржыландыру туралы ақпарат: Зерттеуді Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігінің Ғылым комитеті қаржыландырады (грант № AP19677552).

Қорытынды

Аталған мақалада университеттерді басқару және олардың ТДМ-ды жүзеге асыруы арасындағы байланысын жақсырақ түсіну үшін аралас әдіс-тәсіл қолданылды. Әдеби көздерге талдау жүргізу кезінде олардың көп саны анықталды, аталмыш әдебиетте басқару мен ТДМ-ның түрлі аспектілері, оның ішінде (1) жоғары оқу орнын іштей басқарудың ТДМ-ға қол жеткізу жолында қозғаушы күштерді және кедергілерді қалай жасайтындығы; (2) саяси шеңберлер мен мониторинг жүйелерінің ТДМ-ды жүзеге асыруға қалай ықпал ететіндігі; (3) басқарудың барлық пәндер мен оқу бағдарламалары бойынша ТДБ-ға қалай ықпал ететіндігі; (4) ТДМ-ға қатысты басқарудың университет күш-жігері мен қызметінің жағымсыз және жағымды сыртқы әсерлеріне қалай әкеп соғатындығы қарастырылады.

Осы мақалада баяндалған қадамдардың кез келген біреуін жүзеге асыру бойынша біртіндеп жасалған қадамдары жоғары оқу орындарын тұрақтылықты қамтамасыз ету мақсатына жақын етеді. Бірақ, ұзақ мерзімді пайданы алу үшін мынадай кейбір ұсынымдарды беру қажет:

Басқару саласындағы бастамалар ашық және инклюзивті болуы тиіс, қысқа мерзімді мақсаттарға назар аудармай, тұрақтылық ерекшеліктерін ескеріп, ұзақ мерзімді болу.

Басқару процестері қызметкерлерді немесе студенттерді басқаратынына қарамастан, жоғары оқу орындарындағы бастамалардың алуан түрлілігін және олардың тәжірибесін ескеруі қажет.

Қаражаттың жетіспеушілігі тиімділігін төмендетуі мүмкін болғандықтан, басқаруға байланысты күш-жігерді қолдау үшін тиісті қаржылық жағдайлар көзделуі тиіс.

Факультеттерге студенттерді оқытуға көбірек әсер ететіндіктен, тұрақты дамуға қатысты басқарушылық шешімдерді қабылдау; зерттеулердің көп санын жүргізу; гранттарға және мекемелер арасындағы ынтымақтастыққа қатысу өкілеттіктері берілуі тиіс.

Осындай адамды жалға алумен айналысатын ректордың және директорлар кеңесінің рөлі маңызды. Басшысы тұрақтылықты түсінбейтін және университеттің ТДМ міндеттерін қалай шешетінін түсіндіре алмайтын кез келген университет қазіргі уақытта ТДМ тұрақты даму жолымен жүруге нашар дайындалған.

Жоғары оқу орындарын басқару жүйелері бір жағынан жоғары басшылықтың, екінші жағынан академиялық емес қызметкерлер мен студенттердің белсенді қатысуымен барлық бағыттар бойынша тұрақтылықты қамтамасыз етуге бағытталуы тиіс екендігі баса айтылады. Осылайша, басқару Жоғары білім беру саласындағы тұрақты дамудың күн тәртібін жүзеге асыру жөніндегі күш-жігердің маңызды бөлігі болып табылады.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ДЕРЕКТЕР ТІЗІМІ

1 Leal, Filho, V., Ozuyar, P.G., Dinis, M. A. P., Azul, A. M., Alvarez, M.G., Neiva, SDS, Salvia, A.L., Borsari, B., Danila, A., and Vasconcelos, CR. Living laboratories in the context of the UN Sustainable Development Goals: the current state [Text] // The science of sustainable development. – 2022. – № 2. – P. 45.

2 Leal Filho, V., Salvia, A. L., Abubakar, I. R., Mifsud, M., Azadi, H., Sharifi, A., Levasseur, T., Lutz, J. M., Velasquez, L., Singh, P., Pretorius, R. and Lombardi P. The impact of the COVID-19 pandemic on the daily lives of higher education institutions: a global perspective [Text] // Sustainable Development. – 2022. – № 14(21). – P. 14105.

3 Leal Filho, V., Wall, T., Barbir, J., Alverio, G. N., Dinis, MAP, and Ramirez, J. The relevance of international partnership in the implementation of the UN Sustainable Development Goals [Text] // Nature Communications. – 2022. – № 13(1). – P. 613.

4 Mader, K., Scott, G. and Abdul Razak, D. Effective change management, management and policy of sustainable transformation of higher education [Text] // Journal of Accounting, Management and Policy in the Field of Sustainable Development. – 2013. – № 4(3). – P. 264–284.

5 Rig, N. A., Gatersleben, B. and Christie, I. Managing organizational change to ensure sustainability in higher education institutions: a systematic quantitative review of the literature [Text] // Sustainable Development. – 2021. – № 13(13). – P. 7299.

6 Bauer, M., Rickmann, M., Needlich, S. and Borman, I. Sustainable Development Management in higher education institutions: are you ready for transformation? [Text] // Frontiers in Sustainability. – 2021. – № 2. – P. 640.

7 Anholon, R., Serafim, Member of Parliament, Lourenzani, V. L., Silva, I. B. and Rampasso, I. S. Leadership in Brazil's public universities: initiatives implemented by three Sao Paulo public universities in the context of

the COVID-19 pandemic [Text] // International Journal of Public Leadership. – 2020. – № 17(1). – P. 13.

8 **Davis, H. and Godegebuure, L.** Governance for sustainability in higher education [Text] // In the book Ethics in Higher Education: Value Leaders of the Future, chapter – 2017. – № 12. – P. 217.

9 **Paletta, A. and Bonoli, A.** University governance from the perspective of the United Nations 2030 Agenda: the example of the University of Bologna [Text] // International Journal of Sustainable Development in Higher Education. – 2019. – № 20(3). – P. 500.

10 **Blanco-Portela, N., Benayas, J., Pertierra, L. R. and Lozano, R.** Towards the integration of sustainability in higher education institutions: an overview of the driving forces and obstacles to organizational change and their comparison with those found in companies [Text] // Journal of Clean Production. – 20217. – № 166. – P. 563.

11 **Sanchez, FEF., Campos, ML., Gaio, LE. and Belli, M.M.** A proposal on the archetypes of sustainable development actions for higher education institutions [Text] // International Journal of Sustainable Development in Higher Education. – 2021. – № 2. – P. 45.

12 **Rof, A., Bikfalvi, A. and Marquez, P.** Digital transformation for business model innovation in higher education: Overcoming tensions [Text] // Sustainable Development. – 2020. – № 12 (12). – P. 4980.

13 **Беспалый, С. В., Альназарова, Г. Ж., Капцов, А. А., Петренко, А. А., Бутенов, Ж. С.** Высшее образование и цели устойчивого развития: реализация в развивающихся странах [Текст] // Grand Altai Research & Education. 2023.- № 2. – С. 6.

REFERENCES

1 **Leal Filho, V., Ozuyar, P. G., Dinis, M.A. P., Azul, A. M., Alvarez, M. G., Neiva, SDS, Salvia, A. L., Borsari, B., Danila, A., and Vasconcelos, CR.** Living laboratories in the context of the UN Sustainable Development Goals: the current state [Text] // The science of sustainable development. – 2022. – № 2. – P. 45.

2 **Leal Filho, V., Salvia, A.L., Abubakar, I. R., Mifsud, M., Azadi, H., Sharifi, A., Levasseur, T., Lutz, J.M., Velasquez, L., Singh, P., Pretorius, R. and Lombardi, P.** The impact of the COVID-19 pandemic on the daily lives of higher education institutions: a global perspective [Text] // Sustainable Development. – 2022. – № 14(21). – P. 14105.

3 **Leal Filho, V., Wall, T., Barbir, J., Alverio, G.N., Dinis, MAP, and Ramirez, J.** The relevance of international partnership in the implementation

of the UN Sustainable Development Goals [Text] // Nature Communications. – 2022. – № 13(1). – P. 613.

4 **Mader, K., Scott, G. and Abdul, Razak D.** Effective change management, management and policy of sustainable transformation of higher education [Text] // Journal of Accounting, Management and Policy in the Field of Sustainable Development. – 2013. – № 4(3). – P. 264-284.

5 **Rig, N.A., Gatersleben, B. and Christie, I.** Managing organizational change to ensure sustainability in higher education institutions: a systematic quantitative review of the literature [Text] // Sustainable Development. – 2021. – № 13(13). – P. 7299.

6 **Bauer, M., Rickmann, M., Needlich, S. and Borman, I.** Sustainable Development Management in higher education institutions: are you ready for transformation? [Text] // Frontiers in Sustainability. – 2021. – № 2. – P. 640.

7 **Anholon, R., Serafim, Member of Parliament, Lourenzani, V. L., Silva, I.B. and Rampasso, I.S.** Leadership in Brazil's public universities: initiatives implemented by three Sao Paulo public universities in the context of the COVID-19 pandemic [Text] // International Journal of Public Leadership. – 2020. – № 17(1). – P. 13.

8 **Davis, H. and Godegebuure, L.** Governance for sustainability in higher education [Text] // In the book Ethics in Higher Education: Value Leaders of the Future, chapter – 2017. – № 12. – P. 217.

9 **Paletta A. and Bonoli A.** University governance from the perspective of the United Nations 2030 Agenda: the example of the University of Bologna [Text] // International Journal of Sustainable Development in Higher Education. – 2019. – № 20(3). – P. 500.

10 **Blanco-Portela, N., Benayas, J., Pertierra, L.R. and Lozano, R.** Towards the integration of sustainability in higher education institutions: an overview of the driving forces and obstacles to organizational change and their comparison with those found in companies [Text] // Journal of Clean Production. – 20217. – № 166. – P. 563.

11 **Sanchez, FEF., Campos, ML., Gaio, LE. and Belli, MM.** A proposal on the archetypes of sustainable development actions for higher education institutions [Text] // International Journal of Sustainable Development in Higher Education. – 2021. – № 2. – P. 45.

12 **Rof, A., Bikfalvi, A. and Marquez, P.** Digital transformation for business model innovation in higher education: Overcoming tensions [Text] // Sustainable Development. – 2020. – № 12(12). – P. 4980.

13 **Bespalyy, S. V., Al'nazarova, G. Zh., Kapcov, A. A., Petrenko, A. A., Butenov, Zh. S.** Vysshee obrazovanie i celi ustojchivogo razvitiya: realizaciya

v razvivayushchihsya stranah [Higher education and Sustainable Development Goals: implementation in developing countries] [Text] // Grand Altai Research & Education. - 2023. - №2. – С.6.

21.07.24 ж. баспаға түсті.

04.11.24 ж. түзетулерімен түсті.

11.11.24 ж. басып шығаруға қабылданды.

* С. В. Беспалый¹, Ю. Ю., Колесников¹, Л. И. Каиук², А. А. Капцов²

¹Торайгыров университет, Республика Казахстан, г. Павлодар

²Инновационный Евразийский университет,

Республика Казахстан, г. Павлодар

Поступило в редакцию 21.07.24

Поступило с исправлениями 04.11.24

Принято в печать 11.11.24

УПРАВЛЕНИЕ УНИВЕРСИТЕТАМИ ДЛЯ РЕАЛИЗАЦИИ ЦЕЛЕЙ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ: МИРОВЫЕ ТЕНДЕНЦИИ

Управление в университете является ключевым компонентом реализации инициатив устойчивого развития (УР) в преподавании, исследованиях и проектах. Создание эффективного руководства имеет важное значение для успешной разработки, планирования и реализации политики устойчивого развития. Руководители университетов играют решающую роль в инициировании и продвижении постоянной поддержки университетом широкого спектра мероприятий и обеспечении их успеха. В данной статье представлено исследование процессов управления университетами для реализации целей устойчивого развития, несмотря на роль управления процессами в университете, связанными с ЦУР, лишь немногие исследования изучали эти отношения комплексно в высшем образовании. Чтобы восполнить этот пробел в знаниях, в статье оценивается связь между управлением и реализацией ЦУР в университетах. Обсуждаются примеры успешного опыта зарубежных вузов, которые могут быть адаптированы в условиях Казахстана. Методологией в данном исследовании будет являться библиометрический анализ, при котором анализируется литература по теме, а также рассмотрение тематических исследований зарубежных университетов. Данная методика двойного подхода

определила как эффективное управление в современных условиях влияет на восприятие университетами ЦУР и реализацию их в своей деятельности. В исследование содержатся рекомендации, которые могут помочь университетам в реализации ЦУР, уделяя должное внимание управлению. Сформулированные рекомендации включают необходимость институциональных изменений, расширение образовательных программ, направленных на устойчивое развитие, и усиление партнерства между вузами и заинтересованными сторонами.

Ключевые слова: управление, университеты, высшие учебные заведения, цели устойчивого развития, руководство университетов.

* S. V. Bespalyy¹, Yu. Yu. Kolesnikov¹, L. I. Kashuk², A. A. Kaptsov²

¹Toraighyrov University, Republic of Kazakhstan, Pavlodar

²Innovative University of Eurasia, Republic of Kazakhstan, Pavlodar

Received 21.07.24

Received in revised form 04.11.24

Accepted for publication 11.11.24

UNIVERSITY MANAGEMENT FOR THE IMPLEMENTATION OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS: GLOBAL TRENDS

University management is a key component of the implementation of Sustainable Development (SD) initiatives in teaching, research and projects. The creation of effective leadership is essential for the successful development, planning and implementation of sustainable development policies. University leaders play a crucial role in initiating and promoting the university's ongoing support for a wide range of activities and ensuring their success. This article presents a study of university management processes for the implementation of sustainable Development Goals, despite the role of managing university processes related to the SDGs, only a few studies have studied these relationships comprehensively in higher education. Examples of successful experience of foreign universities that can be adapted to the conditions of Kazakhstan are discussed. To fill this knowledge gap, the article assesses the relationship between the management and implementation of the SDGs in universities. The methodology in this study will be a bibliometric analysis, which analyzes the literature on the topic, as well as the consideration of case studies of foreign

universities. This dual approach methodology has determined how effective management in modern conditions affects the perception of the SDGs by universities and their implementation in their activities. The study contains recommendations that can help universities implement the SDGs by paying due attention to governance. The recommendations formulated include the need for institutional changes, expansion of educational programs aimed at sustainable development, and strengthening partnerships between universities and stakeholders.

Keywords: management, universities, higher education institutions, sustainable development goals, university management.

Теруге 26.11.2024 ж. жіберілді. Басуға 26.12.2024 ж. қол қойылды.

Электронды баспа

5,04 Mb RAM

Шартты баспа табағы 17,4

Таралымы 300 дана. Бағасы келісім бойынша.

Компьютерде беттеген: А. К. Мыржикова

Корректоры: А. Р. Омарова, Д. А. Кожас

Тапсырыс № 4316

Сдано в набор 26.11.2024 г. Подписано в печать 26.12.2024 г.

Электронное издание

5,04 Mb RAM

Усл.п.л. 17,4. Тираж 300 экз. Цена договорная.

Компьютерная верстка: А. К. Мыржикова

Корректорлар: А. Р. Омарова, Д. А. Кожас

Заказ № 4316

«Toraighyrov University» баспасынан басылып шығарылған

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

«Toraighyrov University» баспасы

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

8 (7182) 67-36-69

e-mail: kereku@tou.edu.kz

www.vestnik.tou.edu.kz

www.vestnik-economic.tou.edu.kz